

Muz., 2021(62): 58-67
Rocznik, eISSN 2391-4815

data przyjęcia – 01.2021
data recenzji – 02.2021
data akceptacji – 03.2021
DOI: 10.5604/01.3001.0014.8839

MUZEUM UCZELNIANE – MUZEUM W UCZELNI. STRAŻNICY DZIEDZICTWA AKADEMICKIEGO WEDŁUG UREGUŁOWAŃ PRAWNYCH I PRAKTYKI

UNIVERSITY MUSEUMS: MUSEUMS AT
UNIVERSITIES. GUARDIANS OF ACADEMIC
HERITAGE, IN THE LIGHT OF LEGAL
REGULATIONS AND PRAXIS

Marta Szaszkiwicz

Muzeum Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego
ORCID 0000-0001-7840-7896

Joanna Ślaga

Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego
ORCID 0000-0003-1769-1787

Abstract: Establishing and organising university museums at higher-education institutions demonstrates an increased interest in the history of the given institution, its bonds with the region, yet first and foremost it points to the need to preserve traces of academic heritage constituting an important component of national heritage. To-date, university museums in Poland have been dedicated neither an unequivocal definition, nor specific legal regulations. These organizations are characterized by differentiated management modes, formulation of goals, as well as varied

policies of amassing collections. An attempt at defining university museums and their legal status, as well as their positioning in tertiary-education institutions' structure has been made. Moreover, the nuances resulting from the failure to have included university museums in the Act on Museums of 21 November 1996 have been clarified. Additionally, a list of university museums for 2020, put together as a result of the research conducted by the paper's Authors and based on the documents available in the archive of the Association of University Museums (SMU), has been presented.

Keywords: university museums, academic heritage, higher-education institutions, legal regulations, Association of University Museums (SMU).

Muzea uczelniane są bez wątpienia jedną z liczniejszych i dynamicznie rozwijających się instytucji w Polsce. W ostatnim dwudziestolecu jednostki te zajęły ważne miejsce w środowisku muzealnym na całym świecie. Zrzeszając się w mniejsze lub większe sieci, współtworzą zupełnie nową jakość w prowadzonym dyskursie dotyczącym działalności kulturalnej. Wzrostu aktywności tej muzealnej grupy upatrywać można w działalności Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM), która w 2000 r. powołała Międzynarodowy Komitet Uczelnianych Muzeów i Kolekcji (UMAC) oraz Europejską Sieć Dziedzictwa Akademickiego – Universeum. Te dwa komitety zrzeszające jednostki działające na rzecz dziedzictwa akademickiego, organizując wiele konferencji i spotkań dały przestrzeń do wymiany doświadczeń oraz utworzyły platformę do dyskusji.

Członkowie wspomnianego Universeum regularnie (od 2004 r.) spotykają się podczas corocznych konferencji i sesji networkingowych. Do najbardziej przełomowych spotkań należały m.in.: „Inventorying and preserving university collections – what for?” (Strasburg, Francja 2006); „Arranging and Rearranging. Planning University Heritage for the Future” (Uniwersytet Padewski, Włochy 2011); „University heritage today: Beyond public engagement?” (Uniwersytet w Walencji, Hiszpania 2013); „Working Together: Partnerships, Co-creation, Co-curation” (Uniwersytet w Glasgow, Wielka Brytania 2017) oraz „University museums & collections as networks for understanding the world: shaping narratives of knowledge for the past, present, future” (Uniwersytet Masaryka, Uniwersytet Karola w Pradze, Czechy 2019).

W 2010 r., w celu podniesienia świadomości na temat znaczenia dziedzictwa uniwersyteckiego, Universeum w porozumieniu z Radą Europy ogłosiło dzień 18 listopada Europejskim Dniem Dziedzictwa Akademickiego (European Academic Heritage Day). Jest on aktywnie obchodzony na całym świecie, popularyzując rolę i znaczenie dziedzictwa akademickiego.

W Polsce od 2012 r. swoją działalność prowadzi Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych (SMU), upowszechniając wiedzę na temat dziedzictwa akademickiego i polskich muzeów uczelnianych oraz wspomagając wymianę dobrych praktyk i doświadczeń środowiskowych w ramach sesji tematycznych i konferencji naukowych¹.

Celem niniejszego artykułu jest próba zdefiniowania muzeów uczelnianych, wykazania różnorodności organizacyjnych, nakreślenie dążeń tych instytucji oraz wskazanie ich potrzeb i możliwych systemowych, a także legislacyjnych, zmian dla wsparcia ich działalności.

Muzea uczelniane a Ustawa o muzeach

Muzea uczelniane to jednostki muzealne i paramuzealne usytuowane w strukturach szkół wyższych. Instytucje te cały czas wypracowują nowe zasady swojej działalności, m.in. opracowując misje, ustalając cele, budując polityki gromadzenia zbiorów. Dysponują one szerokim zapleczem i interdyscyplinarnymi zespołami badaczy oraz praktyków, którzy zabezpieczają miliony obiektów, wśród których znajdują się niezwykle cenne zbiory sztuki, instrumentaria naukowe, zbiory

medyczne, archeologiczne czy naturalia. Muzea te realizują wiele zadań, które dotyczą ochrony i konserwacji zbiorów oraz tworzą miejsce do ich interpretacji i zastosowania w dalszych procesach badawczych poprzez wystawy, lekcje muzealne czy projekty naukowe. Jedną z najważniejszych intencji samego środowiska jest dążenie do uwzględnienia zbiorów uczelnianych jako składowych narodowego dziedzictwa, którym przyznano by miano dobra publicznego wymagającego szczególnej wrażliwości i ochrony.

Definicja muzeum w polskim systemie prawnym mówi, iż muzeum jest *jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów, która może być tworzona przez ministrów i kierowników urzędów centralnych, jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej*².

Problematyczną kwestią, jaka wynika z bieżących regulacji i ich interpretacji dla środowiska muzeów uczelnianych, jest traktowanie tych jednostek jako grupy muzeów prywatnych. Wszystkie muzea niebędące muzeami państwowymi czy samorządowymi, a zatem nie zorganizowane przez ministra, kierownika urzędu centralnego lub jednostkę samorządu terytorialnego, są muzeami prywatnymi. Do tej grupy zalicza się m.in. muzea działające w strukturach jednostek organizacyjnych jakimi są szkoły wyższe³. Z punktu widzenia tej grupy muzealnej problemem staje się brak wyraźnego podziału na jednostki publiczne i niepubliczne oraz wskazanie, iż organizatorem publicznych muzeów mogą być nie tylko organy administracji rządowej czy samorządu terytorialnego, ale również państwowe lub samorządowe osoby prawne, a więc i szkoły wyższe. Taki zapis stworzyłby możliwości do lepszego i bezpieczniejszego usytuowania muzeów uczelnianych i ich zbiorów w procesach związanych z ochroną dziedzictwa. Dodatkowo jednoznacznie dopuściłby pracowników tych jednostek (kustoszy, opiekunów zbiorów) do pełnoprawnego uczestniczenia w życiu polskiego środowiska muzealnego.

Obecne przepisy i założenia, niezależnie od różnic pomiędzy jednostkami różnego organizatora, obligują do traktowania na równi muzeów prywatnych z muzeami publicznymi⁴. Jest to niewątpliwie istotne z punktu widzenia muzeów akademickich.

Powołanie muzeum i zarządzanie zbiorami w uczelni

Utworzenie muzeum prywatnego (analogicznie muzeum uczelnianego), odbywa się w drodze oświadczenia woli osoby prawnej. Oświadczeniem tym jest regulamin powoływanej jednostki (regulamin muzeum uczelnianego), a ustalenia w nim zawarte mogą być dowolnie ukształtowane przez

organizatora. Wymogiem jest jednak spełnienie warunków art. 6. ust. 1. Ustawy o muzeach⁵. Pomimo wyraźnego braku ustawowego wskazania do uzgadniania regulaminu muzeum nieposiadającego osobowości prawnej z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, winno się takie uzgodnienie przeprowadzić. Pozwala ono zwiększać wiedzę ministerstwa na temat istnienia i działalności muzeów uczelnianych, a im samym profesjonalizować tę działalność. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wskazuje, iż rolą szkół wyższych jest upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, informacyjnych i archiwalnych⁶.

Na podstawie tego przepisu oraz wewnętrznych regulacji uczelnie powołują muzea, centra, izby pamięci lub tradycji itp., i tym samym stają się organizatorami i właścicielami obiektów. Krótko mówiąc – decyzja o utworzeniu muzeum uczelnianego należy do uczelni i jest jej wewnętrznym rozstrzygnięciem. Zasady tworzenia i towarzyszące temu regulacje określone zostają w statutach szkół wyższych. (...) *autonomia organizacyjna uczelni umożliwia elastyczne dostosowanie postanowień regulaminów muzeów do istniejących warunków organizacyjnych, rzeczywistych możliwości i potrzeb danej uczelni*⁷.

Zbiory muzeum nieposiadającego osobowości prawnej, które stanowią własność organizatora, powinny być zarządzane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, regulami i dobrymi praktykami. Obiekty winny być wprowadzone do inwentarza muzealnego, a tym samym odpowiednio ulokowane w ewidencji majątku uczelni na zasadach przewidzianych w jej polityce rachunkowej.

W świetle obowiązujących przepisów, muzea uczelniane jako muzea prywatne posiadają większą swobodę w zakresie gospodarowania zasobami. Nie jest wymagana w tym przypadku zgoda MKDNIŚ na skreślenie obiektu z inwentarza czy jego deakcesję. W tym miejscu muzea uczelniane zobligowane są do respektowania wewnętrznych regulacji i kierowania się etyką zawodu, m.in. w kwestii odpowiedniego zabezpieczenia zbiorów. Generalną zasadą dla wszystkich muzeów jest jednak zarządzanie zbiorami na podstawie ustaleń i zgody dyrektora lub organizatora oraz zapewnienie odpowiednich środków na utrzymanie muzeum i realizację jego zadań. Nie posiadając osobowości prawnej muzea uczelniane jako muzea prywatne nie mogą korzystać z dotacji przyznawanych w ramach programów MKDNIŚ.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na kolejny rodzaj muzeów – muzea rejestrowane. Tą kwalifikowaną formą muzeum mogą być również muzea uczelniane. Ustawa o muzeach mówi, iż *w celu potwierdzenia wysokiego poziomu merytorycznej działalności i znaczenia zbiorów oraz w celu ewidencjonowania muzeów spełniających te warunki, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego prowadzi Państwowy Rejestr Muzeów, zwany dalej „Rejestrem”. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego uzależnia wpis do Rejestru w szczególności od znaczenia posiadanych przez muzeum zbiorów, zespołu wykwalifikowanych pracowników, pomieszczeń i stałego źródła finansowania – zapewniających spełnienie statutowych celów muzeum*⁸. Rozstrzygającym jest zatem wysoki poziom działalności merytorycznej instytucji oraz znaczenie posiadanych zbiorów.

Wydawać by się mogło, iż wpis do rejestru – a tym samym uzyskanie przez muzeum tej szczególnej kategorii – powinien nieść za sobą wskazane w ustawie możliwości dodatkowej ochrony i pomocy finansowej państwa czy wręcz równe uprawnienia. Niestety, rejestrowane muzea uczelniane nie mogą liczyć na tego typu przywileje i profity. Nie zmienia się ich status, wspomaganie wydaje się bardziej symboliczne, a korzystanie z dotacji niemożliwe. Problem leży wciąż w osobie organizatora czyli uczelni, dla której kompetencyjnie odpowiednim jest Ministerstwo Edukacji i Nauki. Szkoły wyższe, a tym samym ich jednostki muzealne, nie są uprawnione do uczestniczenia w programach Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu⁹. Również niemożliwa jest ingerencja wprost w sprawy tak ulokowanej jednostki muzealnej.

Pośród polskich muzeów uczelnianych tylko Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, spełniając powyższe wymogi, zostało wprowadzone do Państwowego Rejestru Muzeów. Kilka uczelni z kolei skonsultowało wyodrębniony regulamin dla swojego muzeum z MKDNIŚ¹⁰.

Muzea uczelniane – próba definicji

Muzea uczelniane nie są ani muzeami państwowymi, ani samorządowymi. Z uwagi na osobę organizatora¹¹ nie są również instytucjami kultury w rozumieniu Ustawy o prowadzeniu działalności kulturalnej. Krótko mówiąc, ta grupa jednostek nie jest wprost zdefiniowana w żadnej regulacji. Spróbujemy zatem krótko scharakteryzować muzeum uczelniane pozostające poza istniejącymi regulacjami ustawowymi dotyczącymi muzeów i instytucji kultury.

W sposób ogólny muzeum uczelnianym określić możemy jednostkę o charakterze muzealnym, posiadającą zbiory i gromadzącą je według określonych kryteriów w celu ich opracowania i upowszechniania, która usytuowana jest w strukturze organizacyjnej i finansowej uczelni jako jednostka ogólnouczelniana lub wewnątrzwydziałowa. Do zadań tej grupy muzeów należy gromadzenie i opracowywanie przedmiotów odnoszących się do dziejów macierzystej uczelni, zabezpieczenie materialnych i niematerialnych śladów przeszłości danej instytucji oraz upowszechnianie stanu badań na ich temat, ochrona tradycji akademickich, udział w interpretacji i narracji na temat naukowego i kulturowego dorobku polskich wszechnic.

Pod pojęciem muzeów uczelnianych skrywają się także uczelniane centra dydaktyczno-badawcze gromadzące obiekty historyczne i kolekcje naukowe, ośrodki interpretacji, izby pamięci, kolekcje wydziałowe czy nawet ogrody botaniczne. Nierzadko posiadając w swoich zasobach kolekcje tematyczne, artystyczne, przyrodnicze, medyczne etc. – w tym te odnoszące się do działalności organizatora – realizują one podstawową działalność muzealną, a dodatkowo skupiają się na aspektach badawczych i społecznych. Muzea uczelniane wyposażone są w zróżnicowane zaplecze instytucjonalne, finansowe oraz osobowe. Najczęściej są to niewielkie zespoły, a czasem nawet pojedyncze osoby, odwrotnie proporcjonalnie do zakresu tematycznego czy ilościowego posiadanych zbiorów.

Zdarzają się także jednostki o takim profilu, że ich podstawowym celem nie jest gromadzenie i zabezpieczanie zbiorów tematycznych, ale skupiają się na interpretacji

niematerialnego wymiaru dziedzictwa oraz narracji wokół pamięci i tożsamości. Niemniej jednak pełnią one rolę dydaktyczną (poprzez organizowanie tematycznych lekcji muzealnych dla studentów uczelni dotyczących m.in. historii nauki)¹² czy wystawienniczą (organizując wystawy stałe oraz czasowe).

Dążenia i kierunek zmian – podsumowanie

Ile muzeów i kolekcji uczelnianych jest zatem dzisiaj w Polsce? To pytanie ma zapewne kilka odpowiedzi w zależności od organizacyjnej, ale także i zadaniowej, różnorodności instytucji. Dotychczas kilkakrotnie dokonywano weryfikacji liczby jednostek muzealnych działających w ramach polskich publicznych i niepublicznych szkół wyższych. W 2009 r. wskazywano ich 31¹³, w 2016 liczba wzrosła do 62 jednostek¹⁴. W 2018 r. dokonano kolejnego podsumowania wykazującego istnienie 68 muzeów i kolekcji uczelnianych¹⁵. Na chwilę obecną Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych współpracuje ze 102 jednostkami, które spełniają kryteria i wypełniają zadania muzeum akademickiego.

Nieco odmiennie wygląda sytuacja zagranicznych kolekcji i muzeów uczelnianych. W ich przypadku proces zliczania polega na ujmowaniu w statystykach czy wykazach kolekcji, które mają zastosowanie w badaniach lub dydaktyce.

W tabeli zamieszczonej poniżej przedstawiona została grupa 76 jednostek muzealnych. Wśród nich wyróżniamy 31 ogólnouczelnianych, a więc takich, których struktura jest wyodrębniona spośród wydziałów, i które najczęściej posiadają własny regulamin i wyodrębniony budżet. Sporą część stanowią jednostki wydziałowe, których w zestawieniu wyróżniamy 36 (w tym: 3 jednostki instytutowe, 6 znajdujących się w katedrze, 4 ulokowane w zakładach oraz 1 w pracowni). W ich przypadkach muzeum jest częścią składową jednostki, często bez wyspecjalizowanej struktury i pod opieką dydaktyków. Dodatkowo wskazujemy 9 jednostek, które znajdują się w strukturze biblioteki, archiwum lub biurach promocji. Wśród jednostek objętych spisem aż 63 posiadają ekspozycję stałą, 3 znajdują się w organizacji, 1 w reorganizacji, zaś 1 działa jedynie w przestrzeni wirtualnej.

W tym zestawieniu wskazano muzea i ośrodki akademickie, które mają wyodrębnioną strukturę organizacyjną, a przede wszystkim posiadają ukształtowane kolekcje – niezależnie od umocowania, liczby zbiorów, charakteru zatrudnienia pracowników itp.

Dodatkowym wyznacznikiem były realizowane przez nie zadania obejmujące zachowanie i opracowanie naukowe kolekcji, zastosowanie ich w dydaktyce i eksponowanie. Poza statystyką znalazły się kolekcje wydziałowe i instytutowe, które nie są określane mianem muzeów, ośrodki interpretacji, gabinety, sale i izby pamięci, ogrody botaniczne, zielniki, biblioteki i archiwa¹⁶.

Muzea uczelniane, pomimo usytuowania w strukturach szkoły wyższej, zmierną do wzmocnienia swojej pozycji w środowisku muzealnym poprzez działania związane z ochroną materialnego i niematerialnego dziedzictwa narodowego. Zasadniczymi kwestiami pozostają zatem: odpowiednie kształtowanie polityki ochrony zbiorów polskich uczelni, opracowanie formuł działalności muzealnych jednostek uczelnianych oraz wypracowanie komunikacji z pozostałymi przedstawicielami polskiego muzealnictwa, którego muzea uczelniane stanowią przecież istotną część.

Ważnym jest, aby muzea uczelniane – niezależnie od formuły i zakresu działalności, przynależności i wsparcia poszczególnych sektorów – były aktywnym uczestnikiem dyskursu dotyczącego zachowania, naukowego opracowania i interpretacji narodowego dziedzictwa i nowych tendencji w muzealnictwie. Muzea uczelniane obok innych instytucji muzealnych i kulturalnych są aktywnymi podmiotami definiującymi spuściznę kulturową i naukową oraz realizującymi działalność kolekcjonerską. W ich przypadku szczególnie, z uwagi na posiadane zaplecze interdyscyplinarne badaczy, gromadzony materiał porównawczy i dokumentację, zbiory są celem i wytworem, dzięki któremu odtwarza się historię i dąży do jej zrozumienia.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na konieczność wprowadzenia zmian definicyjnych i legislacyjnych. W dotychczasowej interpretacji, z przyczyn nieoczywistych, uznawano jednostki muzealne, których organizatorem były uczelnie publiczne, za muzea prywatne. Właściwym byłoby wskazanie w Ustawie o muzeach, iż organizatorem publicznych muzeów mogą być nie tylko organy administracji rządowej czy samorządu terytorialnego, ale również państwowe lub samorządowe osoby prawne. Już taki wpis pozwoliłby na istotną zmianę statusu i realizację dążeń do: po pierwsze – zaaprobowania zbiorów akademickich jako składowych narodowego dziedzictwa, jako dobra publicznego wymagającego szczególnej wrażliwości i ochrony; po drugie – uznania grona jego opiekunów jako pełnoprawnych członków polskiego środowiska muzealnego.

O ile istnienie jednostek uczelnianych w kompetencjach innego ministerstwa mogłoby wciąż stawać na przeszkodzie w korzystaniu bezpośrednio z dotacji celowych na zakup zbiorów czy ich utrzymanie, lub korzystania z innych programów, to być może mógłby istnieć wykaz parametrów, których spełnienie pozwoliłoby i tym jednostkom pozyskiwać także finansowe wsparcie MKDNIŚ. Zwłaszcza w związku ze sprawowaną pieczę nad dziedzictwem artystycznym.

Wydaje się zasadnym dyskurs pomiędzy ministerstwami kultury a nauki oraz wskazanie, iż po stronie sektora nauki leży również zabezpieczenie części narodowego dziedzictwa. Zaakceptowanie i wyartykułowanie tego faktu oraz odpowiednie ukierunkowanie finansowych dotacji celowych pozwoliłoby na wspieranie kolekcji naukowych i realizację na ich podstawie działań popularyzatorskich. Ten stosunkowo niewielki ruch formalny mógłby być milowym krokiem w zmianie trudnej codzienności muzeów i kolekcji uczelnianych.

Podsumowując, muzea uczelniane są strażnikami tradycji i dziedzictwa polskiej nauki oraz wszechnic. Współ z placówkami muzealnymi w rozumieniu Ustawy o muzeach, sprawują pieczę nad obiektami, w tym zabytkowymi, o szczególnym znaczeniu dla narodowego dziedzictwa i kulturowych dzieł będących źródłem narodowej tożsamości. *Poprzez wypełnianie tej roli, stojąc na straży najcenniejszych składników dziedzictwa stają się instytucjami zaufania publicznego*¹⁷. Najważniejszym jednak jest fakt, iż *obok roli zachowawczej na rzecz i dla przyszłych pokoleń, istotnym aspektem w działalności muzeum jest obcowanie z obiektami i ich historią*¹⁸. To właśnie obiekty są nośnikami znaczeń, dzięki którym jesteśmy w stanie interpretować przeszłość i teraźniejszość. To one wyznaczają kierunek i zakres działalności muzeum.

Zadaniem muzeów jest gromadzenie zbiorów i trwała ochrona dóbr naturalnego, naukowego i kulturalnego dziedzictwa w materialnym i niematerialnym wymiarze oraz zapewnienie do nich bezpośrednio dostępu poprzez ekspozycję, kwerendę, wyniki badań, projekty edukacyjne, popularyzacyjne i naukowe.

Muzea uczelniane niezależnie od statusu prawnego, struktury i przypisanej im roli z powodzeniem realizują te zadania i są tym samym istotnym podmiotem w dyskusji oraz partnerem dla jednostek muzealnych w rozumieniu Ustawy o muzeach. Ponadto są tymi instytucjami, które zarządzają istotną częścią dziedzictwa, jaką jest dziedzictwo akademickie.

Tabela 1. Muzea uczelniane w Polsce, stan na 2020 rok

Table 1. University museums in Poland, as of 2020

Lp.	Miasto	Uczelnia	Jednostka	Miejsce w strukturze / typ jednostki	Ekspozycja
1	Białystok	Uniwersytet w Białymstoku	Uniwersyteckie Centrum Przyrodnicze im. prof. Andrzeja Myrchy	Ogólnouczelniana	tak
2	Białystok	Uniwersytet Medyczny	Muzeum Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego	Samodzielna Pracownia Historii Medycyny i Farmacji	tak
3	Bydgoszcz	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	Muzeum Dyplomacji i Uchodźstwa Polskiego Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego	Wydział Historyczny	tak
4	Bydgoszcz	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	Muzeum Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego	Biblioteka	tak
5	Bydgoszcz	Wyższa Szkoła Gospodarki	Muzeum Fotografii	Ogólnouczelniana	tak
6	Bydgoszcz	Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich	Muzeum Techniki i Wzornictwa	Wydział Inżynierii	tak
7	Gdańsk	Uniwersytet Gdański	Muzeum Uniwersytetu Gdańskiego	Ogólnouczelniana	w organizacji
8	Gdańsk	Uniwersytet Gdański	Muzeum Inkluzji w Bursztynie	Katedra Zoologii Bezkręgowców i Parazytologii, Wydział Biologii Uniwersytetu Gdańskiego	tak
9	Gdańsk	Uniwersytet Gdański	Muzeum Kryminalistyki	Wydział Prawa i Administracji	tak
10	Gdańsk	Gdański Uniwersytet Medyczny	Muzeum Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego	Ogólnouczelniana	tak
11	Gliwice	Politechnika Śląska	Muzeum Geologii Złóż im. Czesława Poborskiego	Wydział Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej Politechniki Śląskiej	tak
12	Gliwice	Politechnika Śląska	Muzeum Techniki Politechniki Śląskiej	Biblioteka	tak
13	Katowice	Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego	Muzeum Organów Śląskich	Katedra Organów i Muzyki Kościelnej	tak
14	Kraków	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	Muzeum Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica	Ogólnouczelniana	tak

15	Kraków	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	Muzeum Geologiczne Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica	Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska	tak
16	Kraków	Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki	Muzeum Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki	Ogólnouczelniana	tak
17	Kraków	Politechnika Krakowska	Muzeum Politechniki Krakowskiej	Pozawydziałowa	tak
18	Kraków	Uniwersytet Ekonomiczny	Muzeum Uniwersytetu Ekonomicznego	Ogólnouczelniana	tak
19	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego	Ogólnouczelniana	tak
20	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego	Ogólnouczelniana	tak
21	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Anatomopatologiczne Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum	Wydział Lekarski	nie
22	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Farmacji Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum	Wydział Farmaceutyczny	tak
23	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Katedry i Zakładu Anatomii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum	Katedra i Zakład Anatomii	tak
24	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Stomatologii, Instytut Stomatologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum	Instytut Stomatologii	tak
25	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego	Wydział Lekarski	tak
26	Kraków	Uniwersytet Jagielloński	Muzeum Zakładu Medycyny Sądowej	Zakład Medycyny Sądowej	nie
27	Kraków	Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej	Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń Uniwersytetu Pedagogicznego	Ogólnouczelniana	tak
28	Kraków	Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej	Droga do Wolności – Muzeum im. gen. Władysława Andersa	Ogólnouczelniana	w organizacji
29	Kraków	Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej	Muzeum Podręcznika	Biblioteka Główna	nie

30	Kraków	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja	Centrum Edukacji Gleboznawczej – Muzeum Gleb Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja	Wydział Leśny	tak
31	Kraków	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja	Muzeum Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja	Biblioteka Główna	nie
32	Lublin	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II	Ogólnouczelniana	tak
33	Lublin	Politechnika Lubelska	Muzeum Politechniki Lubelskiej	Ogólnouczelniana	tak
34	Lublin	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Muzeum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	Ogólnouczelniana	tak
35	Lublin	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Muzeum Instytutu Fizyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	Instytut Fizyki	tak
36	Łódź	Uniwersytet Łódzki	Muzeum Uniwersytetu Łódzkiego	Archiwum i Muzeum Uniwersytetu Łódzkiego	tak
37	Łódź	Uniwersytet Łódzki	Muzeum Geologiczne im. Jana Ziomka Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego	Wydział Nauk Geograficznych	tak
38	Łódź	Uniwersytet Łódzki	Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Łódzkiego	Wydział Biologii i Ochrony Środowiska	tak
39	Olsztyn	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	Muzeum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego	Archiwum	tak
40	Opole	Politechnika Opolska	Muzeum Politechniki Opolskiej i Lamp Rentgenowskich	Dział Promocji i Kultury	tak
41	Opole	Uniwersytet Opolski	Muzeum Uniwersytetu Opolskiego	Ogólnouczelniana	tak
42	Poznań	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Muzeum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza	Ogólnouczelniana	w organizacji
43	Poznań	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Muzeum Ziemi	Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych	tak
44	Poznań	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego	Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego	Ogólnouczelniana	w reorganizacji
45	Poznań	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego	Muzeum preparatów związanych z tanatologią	Katedra i Zakład Medycyny Sądowej	nie
46	Poznań	Uniwersytet Przyrodniczy	Muzeum Uniwersytetu Przyrodniczego	Biblioteka Główna	tak
47	Rogów	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	Muzeum Lasu i Drewna	Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej LZD Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego	tak

48	Rzeszów	Uniwersytet Rzeszowski	Muzeum Uniwersytetu Rzeszowskiego Pracownia Naukowa	Ogólnouczelniana	tak
49	Sosnowiec	Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach	Muzeum Medycyny i Farmacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach	Ogólnouczelniana	tak
50	Sosnowiec	Uniwersytet Śląski	Muzeum Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego	Wydział Nauk o Ziemi	tak
51	Szczecin	Pomorski Uniwersytet Medyczny	Muzeum Historii Medycyny przy Zakładzie Historii Medycyny i Etyki Lekarskiej	Zakład Historii Medycyny i Etyki Lekarskiej	tak
52	Szczecin	Uniwersytet Szczeciński	Muzeum Geologiczne Uniwersytetu Szczecińskiego	Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych	tak
53	Toruń	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Muzeum Uniwersyteckie	Biblioteka Główna	tak
54	Toruń	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Muzeum Informatyki	Wydział Matematyki i Informatyki	tak
55	Toruń	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Muzeum Wydziału Chemii	Wydział Chemii	tak
56	Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	Muzeum Marii Grzegorzewskiej i Akademii Pedagogiki Specjalnej	Ogólnouczelniana	tak
57	Warszawa	Akademia Sztuk Pięknych	Muzeum Akademii Sztuk Pięknych	Ogólnouczelniana	tak
58	Warszawa	Politechnika Warszawska	Muzeum Politechniki Warszawskiej	Ogólnouczelniana	nie
59	Warszawa	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	Muzeum Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego	Ogólnouczelniana	tak
60	Warszawa	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	Muzeum Osteologiczne	Katedra Nauk Morfologicznych, Wydział Medycyny Weterynaryjnej	nie
61	Warszawa	Szkoła Główna Handlowa	Wirtualne Muzeum Szkoły Głównej Handlowej	Ogólnouczelniana	wirtualna
62	Warszawa	Uniwersytet Warszawski	Muzeum Geologiczne im. Stanisława Józefa Thugutta	Muzeum Geologiczne i Biblioteka Wydziału	tak
63	Warszawa	Uniwersytet Warszawski	Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego	Ogólnouczelniana	tak
64	Warszawa	Warszawski Uniwersytet Medyczny	Muzeum Historii Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego	Ogólnouczelniana	tak
65	Wrocław	Akademia Wychowania Fizycznego	Centrum Historii Uczelni	Ogólnouczelniana	tak
66	Wrocław	Politechnika Wrocławska	Muzeum Politechniki Wrocławskiej	Ogólnouczelniana	tak
67	Wrocław	Politechnika Wrocławska	Muzeum „Za kratą”	Wydział Podstawowych Problemów Techniki	tak

68	Wrocław	Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich	Muzeum Farmacji Uniwersytetu Medycznego	Wydział Farmaceutyczny	tak
69	Wrocław	Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich	Muzeum Medycyny Sądowej	Wydział Lekarski, Katedra Medycyny Sądowej	nie
70	Wrocław	Uniwersytet Przyrodniczy	Muzeum Uniwersytetu Przyrodniczego	Ogólnouczelniana	tak
71	Wrocław	Uniwersytet Przyrodniczy	Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt	Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt	tak
72	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski	Muzeum Geologiczne im. Henryka Teisseyre	Instytut Nauk Geologicznych	tak
73	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski	Muzeum Mineralogiczne im. Kazimierza Maślankiewicza	Wydział Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska	tak
74	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski	Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego im. Władysława Rydzewskiego	Wydział Nauk Biologicznych	tak
75	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski	Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego	Ogólnouczelniane	tak
76	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski	Muzeum Człowieka	Katedra Biologii Człowieka	tak

Streszczenie: Powoływanie i organizowanie muzeów uczelnianych w szkołach wyższych wskazuje na wzrost zainteresowania historią uczelni, jej związkami z regionem a przede wszystkim na potrzebę zabezpieczenia śladów dziedzictwa akademickiego będącego ważną składową dziedzictwa narodowego. Muzea uczelniane w Polsce do tej pory nie doczekały się jednoznacznej definicji ani konkretnych uregulowań ustawowych. Jednostki te cechuje różnorodność w sposobie zarządzania, formułowania celów oraz

budowania polityki gromadzenia zbiorów. Artykuł jest próbą zdefiniowania muzeów uczelnianych przez ich status prawny i ulokowanie w strukturach szkoły wyższej. W tekście wyjaśniono niuanse wynikające z nieujęcia muzeów uczelnianych w Ustawie o muzeach z dnia 21 listopada 1996 roku. Przedstawiono również wykaz muzeów uczelnianych na rok 2020, który został opracowany na podstawie badań przeprowadzonych przez autorki artykułu i dokumentów znajdujących się w archiwum Stowarzyszenia Muzeów Uczelnianych.

Słowa kluczowe: muzea uczelniane, dziedzictwo akademickie, szkoły wyższe, regulacje prawne, Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych.

Przypisy

¹ Pierwsza konferencja SMU odbyła się w Nieborowie k. Warszawy (2016), kolejne: „Tożsamość i dziedzictwo” w Krakowie (2017), „Muzea uczelniane: wyzwania, zagrożenia, możliwości” w Łodzi (2018), „Dziedzictwo akademickie. Formy i kierunki partycypacji muzeów uczelni wyższych” w Gdańsku (2019).

² Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Dz.U.2020.0.902 t.j.

³ Zob. K. Zalasieńska, *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Muzeum działa na podstawie statutu nadanego przez podmiot, o którym mowa w art. 5. rodzaje muzeów i obowiązki podmiotów tworzących muzea ust. 1., w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z zastrzeżeniem ust. 5., Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Dz.U.2020.0.902 t.j.

⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2020.85 t.j.

⁷ M. Karcz-Kaczmarek, *Status prawny muzeów uczelnianych – problemy prawne i wyzwania praktyczne*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017, t. CIV, s. 73.

⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Dz.U.2020.0.902 t.j.

⁹ Wyjątkiem jest Katolicki Uniwersytet Lubelski i jego muzeum. KUL bowiem jest kościelną szkołą wyższą o pełnych prawach publicznych szkół wyższych; ta formuła pozwala na partycypowanie w programach MKDNIŚ wprost.

¹⁰ Chodzi o Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Muzeum Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Muzeum Historii Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie, Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

¹¹ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U.2020.0.194 t.j.

- ¹² Edukacyjną rolę muzeów uczelnianych podkreśla fakt, iż działając w strukturach uczelni medycznych lub technicznych, dzięki swoim zbiorom, prowadzą zakrojoną na szeroką skalę działalność edukacyjno-badawczą we współpracy ze studentami swoich uczelni.
- ¹³ E. Wyka, M. Taborska, *Muzea uniwersyteckie w Polsce*, „Opuscula Musealia” 2009, nr 17, s. 31-35.
- ¹⁴ Ł. Matoga, A. Pawłowska, *Muzea uczelniane w Polsce – przestrzeń spędzania czasu wolnego inspirowana nauką. Stan obecny i kierunki rozwoju w kontekście turystyki kulturowej*, „Turystyka Kulturowa” 2016, nr 2, s. 46-66.
- ¹⁵ Por. K. Zięba, *Muzea uczelniane w Polsce*, „Muzealnictwo” 2018, nr 59, s. 79-85.
- ¹⁶ Nieobjęcie statystyką tych jednostek było zabiegiem celowym – oczywiście działając one na rzecz zachowania dziedzictwa, lecz ich bieżące zadania nie pokrywają się z bezpośrednimi celami i zadaniami muzeum.
- ¹⁷ K. Zalaśńska, *Muzea publiczne...*, s. 107.
- ¹⁸ *Ibidem*.

Bibliografia

Książki i artykuły naukowe

- Błoszyk J., Konwerski S., *Zbiory Przyrodnicze Wydziału Biologii UAM kontynuatores 160-letnich tradycji muzealnictwa przyrodniczego w Wielkopolsce*, w: *Muzealnictwo Przyrodnicze w Polsce*, D.J. Gwiazdowicz (red.), Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie, Gołuchów 2017.
- Folga-Januszewska D., *Muzeum: definicja i pojęcia. Czym jest muzeum dzisiaj?*, „Muzealnictwo” 2008, nr 49.
- Folga-Januszewska D., *Muzea w Polsce – jakich ustaw potrzebujemy pilnie? Zmiana zasad gwarancji i wdrożenie prac nad ustawą o zabezpieczeniu przed konfiskatą poprzedzone ustawą o badaniu pochodzenia*, w: *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego. Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, t. III, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009.
- Golat R., *Jak założyć prywatne muzeum?*, „Muzealnictwo” 2008, nr 49.
- Karcz-Kaczmarek M., *Status prawny muzeów uczelnianych – problemy prawne i wyzwania praktyczne*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017, t. CIV.
- Kowalski H., Grassmann M., Bukowski M., Ślaga J., Piszczatowska M., *Muzea uczelniane. Katalog, Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych*, Warszawa 2017.
- Matoga Ł., Pawłowska A., *Muzea uczelniane w Polsce – przestrzeń spędzania czasu wolnego inspirowana nauką. Stan obecny i kierunki rozwoju w kontekście turystyki kulturowej*, „Turystyka Kulturowa” 2016, nr 2.
- Talas S., Lourenço M., *Arranging and Rearranging. Planning University Heritage for the Future*, Padova University Press, Padova 2012.
- Wyka E., Taborska M., *Muzea uniwersyteckie w Polsce*, „Opuscula Musealia” 2009, nr 17.
- Zalaśńska K., *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013.
- Zięba K., *Muzea uczelniane w Polsce*, „Muzealnictwo” 2018, nr 59.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Dz.U.2020.0.902 t.j.
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U.2020.0.194 t.j.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz.U.2020.85 t.j.

Marta Szaszekiewicz

Etnolog, absolwentka UG; obecnie doktorantka w Instytucie Etnologii i Antropologii UJ; dyrektor Muzeum Uniwersytetu Gdańskiego i sekretarz Stowarzyszenia Muzeów Uczelnianych; interesuje się zagadnieniami wspólnego muzealnictwa, w szczególności w kontekście etnograficznym; e-mail: marta.szaszekiewicz@ug.edu.pl

Joanna Ślaga

Prawnik, muzealnik, kustosz i Główny Inwentaryzator Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; (od 2019) wiceprezes Stowarzyszenia Muzeów Uczelnianych, współpracuje w strukturach sieci europejskich konsorcjów, m.in. członkini Coimbra Heritage Working Group, UMAC i Universeum; zajmuje się zagadnieniem ochrony zbiorów muzealnych, ich statusem oraz specyfiką kolekcji uniwersyteckich jako części dziedzictwa akademickiego; e-mail: joanna.slaga@uj.edu.pl

Word count: 4 691; **Tables:** 1; **Figures:** –; **References:** 18

Received: 01.2021; **Reviewed:** 02.2021; **Accepted:** 03.2021; **Published:** 05.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0014.8839

Copyright©: Some rights reserved: National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o.

This material is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Szaszekiewicz M., Ślaga J.; MUZEUM UCZELNIANE – MUZEUM W UCZELNI.

STRAŻNICY DZIEDZICTWA AKADEMICKIEGO WEDŁUG UREGULOWAŃ PRAWNYCH I PRAKTYKI. *Muz.*, 2021(62): 58-67

Table of contents 2021: <https://muzealnictworocznik.com/issue/12766>